

t sl pini . Bet, antra vertus, ten vis d lto sklinda poezija, o ne proza, nes autorini savo vienišos širdies li dnai daliai išreikšti pavyko sukurti adekva i , taigi vaizdži . Nešdami emocin mint , jie poeto nemuzikal kalb jim išk l poezijos eter .

Kad šitokia poezija proza toli gražu nevisada pasiseka Šlaitui, liudija tie jo eil raš iai, kuriuose jis ima plep ti samprotaudamas ir vartodamas išprotautinius žodelius : kadangi, užtat, nes, b tent... Štai, tokios neperkeistos prozos pavyzdys iš *Akhenatono parašt s* :

K a d a n g i esu viengungis pakeliui senatv ,
už tai ir visas mano gyvenimas yra ne kas kita,
kaip vienas vientisas pasikalb jimas su pa iu savimi.
Tenka kalb ti už du ¹²⁸.

Dažniau šitokios žurnalistin s prozos pasitaiko eil raš i pradžioje, o kartais ir visas eil raštis kaip *Su Turgenevu* — tikros prozos gabaliuku. Bet Šlaito garbei reikia pasakyti, kad jis turi pakankamai asmeninio patyrimo gaivnam min i , kurioms jis suranda originalin , vaizdin išraišk , o ši proziškai prad t gabaliuk iškelia iki poezijos. Šitokios poezijos proza apstu rinkinyje *Ant saul gr žos vamzdžio*.

Šitokia atvira, familiari, ner ksminga, su retais šypsniais, su dažnesni grauduliu d l art jan ios mirties, bet viltinga tik jimu gyvenimo prasm ir Diev , Vl. Šlaito poezija atrodo galutinai išsilaisvinusi nuo tariam varžt , paskelbt , su *Keturi Vj* pradžia. Ar dar galima poezijai eiti toliau laisv s ir prozos keliu ! Ar jau laikas sugr žti atgal, kaip sugestionavo tas pats Vl. Šlaitas savo miniati ra *Esu nedaug?* Ar rasti tre i keli ?

Antanas Jasmantas b ties ir neb ties slenkstyje

Antanas Jasmantas nepriklauso veikli j tremties poet grupei, nes t ra 1965 m. paskelb s tik vien savo poezijos rinkin *Gruodo* vardu. Ta iau tuo vienu rinkiniu jis yra už m s žymi viet tarp tremties poet savo poezijos tematika ir forma. *Gruode* sutelkt lyrik pirmiausia galima charakterizuoti kaip filosofin s minties ir muzikin s harmonijos sintez .

Kaip minties lyrika A. Jasmanto poezija skiriasi nuo tos abstraktin s poezijos, kuri vadinama ia ezoterine, ia hermetine poezija, ¹²⁸

---

¹²⁸ Vl . Š l a i t a s , *Širdies paguodai*, 32 psl.

užsisklendusi nuo skaitytoj arba ver ianti juos sp lioti. A. Jasmantas neturi intencij nei sl ptis, nei gudragalviauti, nes jam pirmiausia svarbu drauge su skaitytojais pasidalinti savo pergyvenimais apie didži j , neapriam j , neišsakom j tikrov , kuri vadiname b timi, nes visi joje esame, nors kiekvienas savaip j m giname suvokti ir jausti. A. Jasmantas ypa jautrus d l savo greit prab gan ios egzistencijos toje b tyje. Jis nor t bent kiek sulaikyti savo egzistencijos t km , arba bent kiek ilg liau ištvirti regimoje b tyje, kaip stikliniame inde voras:

nauj b t lyg slidži gij
Iš naujo, vis iš naujo kabinuosi ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹.

Savo ir m s pastangas tvir iau užsikabinti b tyje A. Jasmantas dar vaizduojasi žuvies pasišok jimais iš vanden gelm s dang ; tik, deja, mes lyg tos žuvis :

švies atsitrenk krintam atgalios
purvin , t m s vanden nešvar ¹³².

Tai m s kasdienyb , ypa dorovin ir biologin kasdienyb , kuri mus neša su savimi m s gyvenimo saul leid . Lyg rugiapi t s darbininkai vakare :

Atgal ir mes nuo v stan i kalveli ,
Apsunkusius dalgius nusisvarin ,
Jau leidžiam s iš ilgo m s kelio
r k sidabrin .
Tur b t, poils , baltap k ,
Mes leidžiam s ¹³¹.

Vien kart leidžiam s žemyn kaip darbingi piovejai, bet dažniau kaip suskurd , pasiklyd pakeleiviai:

Keliu, kuriuo jau daug kas jo ir dar eis —
Keliaus minia su grojan i igon b domis,
Su šokan iom beždžion mis, su juokdariais ¹³².

---

¹²⁹ A. Jasmantas, *Gruodas*, Brooklyn, N. V. 1965, 12 psl. ; eil raštis *Voro sonetas*.

¹³⁰ Ten pat, 13 psl. ; *Žuv sonetas*.

¹³¹ Ten pat, 22 psl. ; *Saul leidžio sonetas*.

¹³² Ten pat, 9 psl. ; *V lumos sonetas*.

Kad ir kažin kaip m s egzistencija, atrodyt skurdi — nors tai b t lyg tylus s d jimas šaltyje prie ilgo kelio, sulaukus šiurpi šaln ir pilko peleninio gruodo, kitap tariant, senatv s — vis tiek net šitokioje b tyje mes stengiam s drauge su poetu dar vis laikytis:

Visi pavarg , dulk mis pajuod
 paskutin šitos žem s rink
 Nedr siai, pamažu
 Suslinkom
 Dar kiek pab ti.
 Juk gražu —
 Ar ne ? — dar kiek pab ti¹³³.

Bet akimirksnio pabuvimas iš tikr j t ra tik m s slinkimas mirt , lyg ieškojimas sav nam , arba prašymasis prieglaud Viešpaties, kaip *Elgetos sonete* tojo, kurio :

... drebanti ranka kelint
 jau kart vis pakyla ir, paglamžius
 Varpelio tavojo virvel , krinta
 Atgal ir m sto :
 Tur b t Tav s namie nerast ¹³⁴.

Meil b iai, noras bent šiek tiek joje sikabinti ir drauge s mon , kad visas m s gyvenimas nesulaikomai teka, kinta bei nyksta yra viena didži j tem ir problem *Gruodo* rinkinyje. Ji ypatingai ryški jo pirmoje dalyje vardu *Didžioji neb tis*. Išskyrus kelet jos eil raš i , daugumas j nuveda skaitytoj prie neb ties tamsios bedugn s, kad jis save paklaust : argi aš po akimirkos turiu išnykti be garso ir be aido ? Priedamas prie šio stovio, A. Jasmantas desperatiškai nesisker ioja ir nesipl sta kaip kai kurie ši laik egzistencialistai, nors ir n ra patenkintas šitokia žmogaus gyvenimo pabaiga.

Ši juodos prarajos galimyb Jasmanto rinkinyje aidi ne maištu, bet nerimu ir tyliu skundu, be galo li dnu skundu. Gal tod l *Lopšinė* — vienas švelniausi , papras iausi ir drauge subtiliausi eil raš i — yra lyg sielos rauda d l žmogaus dalios žem je. J gali laikinai nutraukti *Lauk raitel s* juokas, arba *Baro* st gaujan i fleit šokis, bet ne jiems pakeisti li des , kuriuo aidi skundas d l žmogiškos egzistencijos.

¹³³ Ten pat, 17 psl. eil raštis *Gruodas*.

¹³⁴ Ten pat, 39 psl.

Tylaus li desio šeš liai gaubia taip pat A. Jasmanto erotin s meil s eil raš ius, sutelktus *Giesmi giesm s* skyriuje, kur m s poetas nevengia pavartoti taip pat Senojo Testamento bibliini vaizdži . Ten galima rasti k rin l, nuaust iš bibliini ir lietuvišk motyv , apie juodbruv Nazareto Mergait , d l kurios m s poetas taria :

Garb Tau, Viešpatie, per ši mažut ,
 Kurios alsavim pajut
 Stiebeliai stiebias kanoti,
 Karklynuos v jai ima groti
 Ir laum s drobulės papieviais išvynioja,
 Kad nesudr kt jos šiltut koja
 m s keli dulkin ir v s ¹³⁵.

Tai lyg pagarbinimo atod sis Mergelei Marijai. Bet su juobruve Mergaite susietame *Gegužini* eil raštyje v l aidi lauk klaj no ant dulk to kelio ir skabomo lapelis po lapelio žiedo motyvai. Tai nykstan io buvimo ir mirties gr sm s motyvas. Juk ta pati mirtis, kuri vis žmogišk egzistencij pastato neb ties klausimo ženkle, nutraukia ir žmogišk meil . Gal b t šitai egzistencinei žmogaus tragikai pažym ti *Gruodo* rinkinyje mirties motyvas susiejamas su meil s eil raš iais. Mirtis ia visagal . Pavasaris gali prikelti visas pašlaites, išv dinti visus kapus, bet jis yra bej gis pažadinti tarp dviej kiparis užkast mylim mergait (*Pavasaris*). Bej gis taip pat ir li desys : tai tik žiogo irenimas per ilg nakt (*Naktis ilga*). Pažym tina taip pat, kad A. Jasmantas erotin s meil s motyvus sieja ne tik su mirtimi, bet ir su gamta. Kaip gamtovaizdžio elementai glaudžiai susipina su mylimos mergait s sp džiais, tegu tai pailius-truoja pora posm iš *Giesmi giesm s* :

Ar nuskubant nemat t jos,
 Mažos papievi klaj n l s ?
 Anksti, labai anksti ji šiandien k l s.
 Jos plaukuose lašai rasos.
 Argi nemat t jos ?

Žiema pra jo. Lyt nustojo.
 Miškuos gird t garsai genelio.
 Ir ant išdži vusio ganykl kelio
 Lengvut s p dos josios koj .
 Argi nemat te, kur ji žiemojo ? ¹⁸⁶

¹³⁵ Ten pat, 60 psl.; *Juodbruv Mergait* .

¹³⁶ Ten pat, 55 psl.; *Giesmi Giesm* .

Išryškindamas žmogiškos egzistencijos trapumą, ties meile ir mirtimi bei pasigaudamas gamtovaizdini elementu, A. Jasmantas yra sukūręs reto grožio kūrinius, tarp kurių tikri šedevrai yra: *Sugrįžki, mano mylimoji, Naktis ilga, Pavasaris*. Kad mūsų poetas jautriai pergyvena vairius gamtos reiškinius, tai gali paliudyti daugelis *Gruodo* eilrašiai, nes jo daugumas siejasi su kokia nors gamtos iškarpa. Kam rūpėti patirti, kaip A. Jasmantas subtiliai išreiškia žiemos, rudens ir pavasario spūdžius, tas turėtų perskaityti *Žiemos keliu, Rudens žied* ir *Pavasario* eilrašius. Tačiau atrodo, kad mūsų gėmiausias poeto metas yra pavasaris, nes, perduodamas jo sužadintus spūdžius, jis *Pranašystę* taip pat vaizduoja mūsų tautos prisikėlimą, tardamas:

Bus, bus mūsų žemėjviliai
 Bus pavasaris, ir viltur liai
 Nuo grumstelių suskardens.
 Vajo verpstis saulėsgijom
 Viltpriverps žiedlelijom
 Ant nudžiugusio vandens.

Paupiais palink karklai tiesis,
 Irsis dangumi valtelių šviesios,
 Irsis pako ežeruos.
 Sunkios gervės supsis ore,
 O sodybos kaip altoriai
 Aukso žvakėmis sužuos.

Bus, bus mūsų žemėjviliai —
 Mūsų kryžkelė rypintoj liai
 Viliai bus pas mus sveikūs¹³⁷.

Nors ir subtiliai žavi atrodo A. Jasmanto gamta, tačiau ne per jo poetas susieina su Dievu. Su juo jis susitinka, svarstydamas nebeties ir beties problemas (*Didžiosios nebeties* ir *Prie vartų* skyriuose) bei tikdamas, kad Dievas yra visos beties šaltinis, nes jis dalina jvien vienintelį «žvaigždėm, mnesiui ir žiogui» (*Elgetos sonetas*). Bet vis dėlto A. Jasmantas ir jo žmogus kartais jau iasi lyg miške vidurnaktį, kai pats vienas krauna «lįd bėliai atskal nei» (*Voverės sonetas*). Jasmantas norėtų Dievą tikriau pažinti, bet kaip tik šitomis natraliomis pastangomis žmogui prasideda didieji sunkumai. Vien kartą atrodo, kad geriau Dievą pajusti neleidžia žmogaus

¹³⁷ Ten pat, 30 psl.

aptemusi prigimtis («Tai aš, tur b t, savu šeš liu Tave užstoju», kaip taria *Šeš liu sonete* ¹³⁸); kit kart gal pats Dievas neranda reikalo žmogui bent kiek švystel ti, nes:

... ten, kažkur manyj,
Kažkur užu tamsos
Užl žta juodas tavo kelias.
Ir niekados,
Tu niekados tenai neužeini ¹³⁹.

Atrodo, kad tik jim lydinias abejones, nuvedanias poetams, sukelia ne tiek nuodm, kiek analizuojantis protas, nes A. Jasmantas rašo:

Aš palie iau Tave, tylus K r jau,
Lyg vaikas žvak s liepsn piršteliu —
Tiktai mintim. Užp sti nenor jau.
Bet užgesai, ir aš žiebt negaliu ¹⁴⁰.

Nors pasitaiko toki tamsi akimirk bei laiko tarp, kai nebežinia, kur Dievo beieškoti ir kaip surasti takelius J, vis d lto A. Jasmantui jis pasilieka realyb. B damas b ties šaltinis ir j palaikydamas, jis globoja pavien žmog, ištiesdamas savo t višk, gelbstin i «rank» tada, kai asmuo jos mažiausiai lauk, arba revoliuciniais ar individualistiniais mostais m gino j atmesti. Šitokie Dievo ir žmogaus santykiai simboliškai atskleidžiami ilgokame *Panaktinio* eil raštyje, beveik balad je, kuri reikia pacituoti ištisai:

Tu, r pestingas Panaktini,
Tu mano sod sarge!
Kai šunes po dienos išvarg
Suguls ir, galvas panarin,
Jieškosis poilsio šiauduose,
Tu str nas susijuosi
Ir, pasi m s rankon lazd,
Apeisi sod.

Sustok ir paklausyk! Atrodo,
Kažkas lyg plazda
Ten, pas krašėiausi tak;

¹³⁸ Ten pat, 36 psl.

¹³⁹ Ten pat, 37 psl.; *Vidunaktis*.

¹⁴⁰ Ten pat, 33 psl.: *Aš palie iau tave*.

Kažkas lyg žem plaka
 Pal žusiu sparnu ;
 Kažkas lyg ipsi
 Tenai už akmen .
 Kai juos pralipsi,
 Dr gnam berž liekno
 Atrasi tarp žoli
 Iškritus mane
 Beplunksniu paukšteliu.
 Kai pasilenk s imsi j sauj ,
 B k atsargus :
 Jis žnaibys ir leis nagus
 Tau ligi kraujo.

Tu, r pestingas Panaktini,
 Tu, mano sod sarge !
 V jing nakt , nakt dargi ,
 Kai ilsisi visi išvarg ,
 Tu nešies prie kr tin s
 Mane besparn ,
 Tu, senas, ištikimas mano tarne ! ¹⁴¹

Tai Dievo apvaizdai skirtas eil raštis, kur galima pavadinti A. Jasmanto šedevru tiek d l jo id jinio aiškumo, tiek d l formos kristalinio paprastumo. ia vienov n k rin l sujungia tik du simboli-
 niai veik jai — sod panaktinis, atstovauj s dieviškai Apvaizdai,
 ir v juot nakt iš lizdo iškrit s beplunksnis paukš iukas — simbolis
 žmogaus, besigrumian io kosmoso chaotin se j gose. Jis ten tikriau-
 siai ž t , jeigu dieviška Apvaizda jam kritišku momentu nesuteikt
 savo malon s, nors tas individualistas b t piktai kovoj s prieš
 Diev ir dar prieš j prieštaraut paioje jo gelb jimo eigoje, nes
 Išganytojas neb t Dievas, jeigu nestov t aukš iau žmogišk
 nedor , nelemt nori . Šit dviej veik j sudarom k rin lio
 vienov diskretiškai papildo eil raš io muzika, kuri ia derinasi su
 kasdieniška kalba be joki metaforini puošmen , koki dažnai
 pasitaiko kituose A. Jasmanto eil raš iuose.

Gruodo eil raš iuose apie santykius su Dievu yra specialus skyrius,
 pavadintas *Kristaus istorija*. Bet iš tikr j tai n ra jokia istorija.
 Tai — tik poetiniai susim stymai prie svarbesni Kristaus gyvenimo
 moment . Ties jais sustodamas, A. Jasmantas reiškia Kristaus

¹⁴¹ Ten pat, 42-43 psl.

ilges . Sakysime, prisimindamas ilgus amžius, per kuriuos žmonija
lauk Išganytojo, poetas ten jungia ir save, tardamas :

Ir mat m J kiekvieno sm lio kibirkštyj. [...]
Bet ar tasai, kurs s jai prasid jus
Užsuko pas tave, užeis m s namus ? ¹⁴²

Ta iau atrodo, kad n vienas šio skyriaus eil raš i nesibaigia
tik Kristaus ilgesiu. Tokie k rin liai kaip *Vestuv s Galil jos Kanof*,
Verb , sekmadienis, Veronika, Velyk rytas, kur Kristaus ilgesys gal
labiausiai atsiskleidžia, galima taip pat pasteb ti dvejop nusivy-
lim : viena, Kristaus ilgesio žmogiškomis pastangomis ir priemon
n mis negalima patenkinti nei jo paslap i suprasti, nes Kristus vis
d lto yra Dievas, kuris atsiliepia ne tada ir ne taip, kaip žmogus
nor t ; antra, religinio tik jimo momentai yra tokie intym s,
kad jiems išreikšti originaliausios poetin s priemon s dažniausiai
pasirodo bej g s. Ar visada šitaip b na, be abejo, galima gin ytis ;
bet A. Jasmantas yra link s pasilikti prie užuomin apie Krist ir
prie savo nenumalšinto ilgesio pergyvenim kaip žmogiškesni ir
dažnesni , nes b t per daug reikalauti iš poeto mistini ekstazi
ir vizij akimirk .

Kai kuriuose šito nenutildyto Kristaus ilgesio eil raš iuose kar-
tais pasirodo ir krikš ioni gyvenimo kritikos. Tokia atrodo *Veronika*,
kur A. Jasmantas apgaili, kad Kristaus veido liudijim savu gyve-
nimu krikš ionys paver ia lengvais pro iais, kuriuos *Veronikos*
eil raštyje simbolizuoja skrynios dugne pasl pti krikšto marškin -
liai. Kaip poetas individualiai ir originaliai prieina prie Kristaus
liudija ir Jasmanto *Aukojimas*, kur mažy io J zaus paaukojimas,
Jeruzal s šventov je sugretinamas su Kalvarijos kalvos auka. Tuo
tarpu *Kalvarijos kalno* eil raštyje skaitytoj žavi naujoviška inter-
pretacija izraelit šauksmo : «Nuženk nuo kryžiaus, jei esi Dievo
S nus». Ten Golgotos scen šalia niršusi izraelit poetas ves-
dina mini vairi krikš ioni , kurie, savo gyvenimu atmet Kris-
taus auk ant kryžiaus, vaizduojasi, kad ten tebus s maskaradas ;
tod l prie margos minios tur s derintis ir Kristus :

Dabar visi — raiti, važiuoti, p sti
ia renkasi. Nebus n vietos kur sus sti.
Visi užgniauz kvap laukia.
Visi viens kit pakuždomis klausia.
Tik Tu grei iau ! Tik užsideki kauk

¹⁴² Ten pat., 65 psl. : *Apreiškimas*.

Kad ir menkiausi .
 Gal t tenai dar kruvin
 Paimk kaukuol
 Su d riu kalavijo.
 ia kraujo niekas, niekas nesibijo.
 Tiktai grei iau !
 Naktis jau slenka vis ar iau, ar iau !
 Ir Tu, didysis Juokdary ,
 Parodyt pokšt mums turi :
 Visi juk sl piniai Tau atdari ! ¹⁴³

Šis reikalavimas Išganytojui sijungti maskarad Golgotoje suteikia visam eil raš iui didel s tampos, kokios nerasime visame rinkinyje.

Peržvelg *Gruodo* pagrindines temas, kurias sudaro nykstan-
 ioji žmogiška egzistencija, gamta, meil ir mirtis, Dievas kaip b ties
 šaltinis ir Kristaus gyvenimo apm stymai, turime bent kiek stab-
 tel ti prie eil raš i formalini ypatybi , tarp kuri svarbi viet
 užima j muzikalumas. Be jo — jeigu tai b t galima sivaizduoti —
 A. Jasmanto eil raš iai netekt žymios dalies j patrauklumo.

Pirmiausia pasakytina, kad, kurdamas savo muzikalius eil -
 raš ius, poetas nesilaiko jokio šablono, nes akustines priemones jis
 vartoja vairiai. Palikdami nuošaliai klasišk sias ritmo formas,
 kurioms A. Jasmantas lieka nepajudinamai ištikimas, stabtel kime
 prie pakartojim . Sakysime, nor damas skaitytoj lyg uždaryti
 tobulai baigto k rin lio nuotaikoje, poetas savo eil raš io pirm j
 strof kartais pakartoja jo užbaigai, kaip neretai pasielgdavo klasi-
 kin s muzikos kompozitoriai su repriza. Šitaip Jasmantas yra sukomp-
 ponav s *Lopšin* , *Nakt* , *Rudens žiedus* , *Velyk ryt* ir dar vien
 antr k rin l , kur autoriui atrodo svarbiau sužadinti atitinkam
 nuotaik , negu pabr žti problem . Kur reikia pabr žti mint , ten
 poetas pakartoja atitinkam žod , arba vis eil raš io eilut , pavyz-
 džiai *Panaktinyje*.

Papras iausius A. Jasmanto pakartojimus sudaro rimai. Juos
 vartoja jis ne tik skambesiui sustiprinti, bet ir min iai pabr žti,
 simboliui išryškinti. Štai, eil raštyje *Ruduo* skaitome :

Rytuos aušra jau pradeda dreb ti.
 O gal tai aš drebu ?
 Gal mes abu
 Nuo ilgo nemigo nakt išbal ? ¹⁴¹

¹⁴³ Ten pat, 78 psl.

¹⁴⁴ Ten pat, 8 psl.

ia veiksmazod « drebu » atsiliepi s vardis « abu » skaitytojo mint kaip tik nuveda nepastovi ir trapi žmogaus egzistencij , kuri Jasmantas sugestionuoja visame eil raštyje. Ta iau šitoks prasmingas dviskambis, kuris gal t patenkinti klasik , pa iam Jasmantui kartais atrodo nepakankamas. Jis neretai siekia tobulesnio s skambio. Tod l jo eil rašiuose ne kart rimu atsiliepia net trij eilu i gal n s. Antai, jau cituotame eil raštyje *Ruduo* trapiai žmogaus egzistencijai pabr žti A. Jasmantas duoda triskamb :

Pavytusiū lapu nukrito
Lyg paskutin šio rudens šalna
Sunkios prasm s pilna
B tis mana ¹⁴⁵.

Arba mirties visagalybei pabr žti poetas savo eil rašt *Requiem* baigia pakartojimais ir triskambio rimais :

O bokštuose varpai v l tris,
Tris ilgus ir sunkius kartus skardens.
Tiktai akmens,
To tavo li din io, tamsaus akmens
Jai niekas, niekas neatris ¹⁴⁶.

M s dien skaitytojas taip yra priprat s prie prozin s kakofonijos šiuolaikin je lyrikoje, kad A. Jasmanto pam gtus darnius s skambius gali suprasti kaip polink akustin formalizm . Iš tikro vienas antras eil raštis gali sudaryti šitok sp d . Pavyzdžiui, gali patarnauti pirmoji pus prasmingo *Mano kambario* eil rašio :

Tas mano kambarys kaip didel šventov :
Nusvir g l s lyg v liavos maldingai stovi,
Ir li desys vargonais groja,
O prie koj ,
Prie Nukryžiuot koj ,
gedulo veli r susisup ,
Mano džiaugsmas ir mano meil kl pi
Ir meldžia nakt juodar b
Sukniub .

---

¹⁴⁵ Ten pat, 7 psl.

¹⁴⁶ Ten pat, 23 psl.

O li desys vargonais groja
 Ir nesustoja :
 Jis trello palube graudena,
 Jis šliaužia pažeme lyg vox liumana ...¹⁴⁷

Be abejo, kad šitokie s skambiai, kokius pažadina žodžiai « sukniu- b » ir « nesustoja » nurodo perdidel nor visk surimuoti. Bet šitokie pertempimai *Gruodo* rinkinyje yra labai reti, lyg išimty. Daug dažnesni kitokie s skambiai, kuriuos vadiname asonansais. jie dažnai pakei ia rimus, bet gerai tinka išreikšti kintan iai ir nyks- tan iai žmogiškai b iai, apie kuri byloja gal pus eil raš i rin- kinio.

Kalbant apie A. Jasmanto eil raš i muzikalum , prisimintina taip pat, kad poetas greta muzikini priemoni (asonans , rim , strof pakartojimo) m gsta simbolius, sukurtus iš akustini vaiz- dži . Štai, keletas žymesni j : «li desys vargonais groja»; «užrak- tais sužvanga »; « sugrojo ragas girios vidury » ; «jo kand s barš- kantys nagai » ; «pas girgždan ius m s kelio tiltus »; « man tavo juok v jas pu ia ir dundes sidabro pasag »; «žvangios taur s sudin- d s » ; « važelis gieda margaraštis »; « kalneliais leisis bandos su var- peliais, ir piemen liai parraliuos » ; «jau vytur lis [...] nebeskar- dena g stan ios palauk s» ; «šventov žia nerami lyg vandenys pavasario upeliais»; «karalien žengia su palydov d zgian ia minia » ; « varpo d žis nuo seno bokšto » ; «laikrodžiai ten kelias ir kauja žemyn nusvir » ir t.t. Suprantama, kod l prisid jus prie muzikini priemoni gausiems akustiniams vaizdžiams, *Gruodo* eil raš iai atrodo skamb s ir muzikingesni negu klasikin s darnos m g jas gal t pageidauti. Nors optini vaizdži ten taip pat gausu, ta iau n ra abejon s, kad akustiniai simboliai sustiprina A. Jasmanto eil raš i muzik , suteikdami eterinio lengvumo visai j išraiškai. Šitaip Jasmantas yra iš j s varžybas su Kaziu Binki , kuris nepri- klausomyb s laikotarpiu gars jo kaip muzikaliausias lyrikas, nes kelias jo utas lietuviai kompozitoriai buvo pavert solo dainomis. Bet iš tikr j septyni g lini triolet negalima lyginti su keliomis dešimtimis A. Jasmanto eil raš i , kurie beveik visi, kad ir nešdami su savim filosofin s minties kr v , skamba giedrios harmonijos muzika. Tod l neb t klaida, jeigu A. Jasmant pavadintume lie- tuvi lyrikos Mocartu.

Šalia muzikos A. Jasmanto poezijai yra charakteringa kita išraiš- kos priemon , b tent, simboliai. Nors kartais poetas prabyla tie-

¹⁴⁷ Ten pat, 10 psl.

siog savo vardu (« Kaip k dikis, spurd damas džiaugsmu, pamiršt imu »), ta iau jis labiau m gsta netiesiogin išraišk simboliais arba simboli grup mis. Antai, *Procesijos sonete* žmogišk , praeinan i b t jis šitaip vaizduoja :

Ir eina metai, eina tarsi keliauninko
 švent žem žingsniai sp r s.
 Ir daug, tiek daug j susirinko
 Lyg paukš i ruden . O atsiv rus
 Plati naktis jau nepakvies j
 Užeit poilsio namus ¹⁴⁸.

Be abejo, simbolin išraiška, kaip tokia, m s poezijoje seniai neb ra jokia naujenyb ; ta iau svarbu, kad *Gruodo* simboliai — original s, dažniausiai sukurti iš žmogiško gyvenimo, iš kinink darb , ypa iš gamtovaizdžio element , nušviest lyriniu poeto žvilgsniu. Net iš Biblijos bei Evangelij paimti simboliai atrodo kažin kaip suindividualinti ir nušviesti lietuviškai. Šalia gausi gamtovaizdini simboli Jasmanto lyrikoje pasitaiko ir miestie-tiškos civilizacijos vaizdži kaip, baras, bokšto varpas, vargonai, fortepijonas ir kiti, ta iau tarp j n ra bulvar ir fontan , kuriuos paskleid pasaul pranc z simbolistai, apšaukti dekadentais. A. Jasmanto optiniai ir akustiniai simboliai yra sukurti ne tuš iam žaismui, bet svariai min iai reikšti. Jie — individual s, original s ; tik šitoki j ypatyb sunkiau ia žodžiais pasakyti, negu pajusti, skaitant tuos skambius eil raš ius, kuri tikrasis autorius yra Antanas Maceina, prisideng s Antano Jasmanto vardu.

Paskelbdamas savo *Gruodo* rinkin , A. Maceina yra iš dalies patenkin s savo sen pom g dailiojo žodžio menui: stodamas uni-versitet , jis dar nežinojo, kur nukreips savo dvasines j gas — lite-rat rai ar filosofijai, nors prieš universitet jis jau buvo priraš s vis «p d » vairi žanr bandym dailiosios literat ros srityse. Šios intensyvios literat rin s pratybos šiek tiek paaiškina, kod l A. Maceinos filosofini rašt stilius yra toks lengvas, kad galias min-tis leidžia suprasti vidutinio išsilavinimo žmogui. O A. Maceinos filosofijos studijos bei jo filosofijos d stymas Kauno universiteto Teologijos-Filosofijos fakultete taip pat šiek tiek nušvie ia eil raš i filosofin bei religin branduol *Gruodo* rinkinyje.

---

¹⁴⁸ Ten pat, 18 psl.

Pagaliau šitame rinkinyje regimas Dievo ieškojimas gali būti šiek tiek paaiškinamas taip pat E. M. Rilke, apie kurio elegijas A. Maceina yra skaitęs epizodin kurs Vytauto Didžiojo universitete Kaune vokiečių okupacijos metais (1943). Jam tada atrodė, kad Rilke aprašinėja Dievo ieškojimą. Tačiau po dvidešimties metų pasirodė, kad jis Rilke tada nesupratus. Apie tai A. Maceina rašo: «Jasmantas buvo sužavėtas ne tikru Rilke, o nesuprastu Rilke, tokiu Rilke, kokį Jasmantas perleido per savo prizm ... Tačiau gera būtų kito paskatintam, nors ir klaidingai jį suprastum: tada turinys lieka originalesnis»¹⁴⁹.

Rilke poezijos paaiškinimas A. Jasmantas-Maceina savo paties eilėrašiu nėra nemažai: pasitraukdamas iš Lietuvos 1944 m. vasarą jis su savimi galėjo pasiimti tik visą rinkinį, kurį jis tremtyje papildė ir tobulino. Beveik visi sonetai ir *Kristaus istorija* buvo parašyti Lietuvoje, o atbaigti tremtyje. Tuo tarpu visas *Giesmių giesmės* skyrius, kurį jau iamas taip pat mirties šešelis, yra sukurtas išties tremtyje. Tam akstinėdav A. Maceinos svainė Tons Tverskaitė netikėtai mirtis W rzburge 1945 m. kovo mėnesį¹⁵⁰. Taip pat vienu buvo parašyta kitas eilėrašius. Jis lengvą muzikalų pobūdį gal kiek paaiškina jį sukrimo aplinkybėse — per pasivaikšiojimą atviroje gamtoje, atmintinai. Kai šitaip eilėrašius būna sukurtas, A. Jasmantas tik tada jį užrašo prie stalo popieriu.

Minėtos aplinkybės šiek tiek paaiškina vieną antrą eilėrašius ypatybę, tačiau neatskleidžia A. Jasmanto viso didelio talento, kuriuo jis sirikuoja šalia idžini lietuvių poetų: M. Gustaičio, V. Mykolaičio-Putino, P. Kiršos, Vyt. Maernio, Justino Marcinkevičiaus.

M s dain ses s

Nors lietuvių liaudies dainos yra kolektyvinės kurybos vaisius, tačiau pradinė iniciatyva dažniausiai yra iš jūsi iš moterų. Jos yra buvusios pirminės autorės daugumos vestuvinių dainų, kurias apdainuoja pirmiausia jaunos merginos ir jaunos moters dalį prieš ir po vestuvių. Kad vestuvinių dainų autoriai skaičius Lietuvoje yra

¹⁴⁹ J. B[razaitis], *Antano Jasmanto poezija*, žr. A. Jasmantas, *Gruodas*, 91 psl.

¹⁵⁰ Ta mirtis vyko šitokiose aplinkybėse. W rzburge vienoje kavinėje sėdint prie stalo T. Tverskaitei, A. Maceinai, A. ir J. Griniams, atėjus kavinę trys vokiečiai karininkai greta pradėjo nusirenginti viršutinius drabužius. Vienas karininkas diržas su pistoletu makštyje staiga nuo kabyklos krito ant grindų, o atsitrenkęs pistoletas iššovė, savo kulka pataikydamas smilkin T. Tverskaitei, kuri, besimonė nuvežta ligoninė, ten po poros dienų mirė.